

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากกระแสสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงมากมายหลายด้านอย่างรวดเร็วมีการแข่งขันสูง อีกทั้งสภาพสังคมปัจจุบันสถานการณ์ทุกด้านเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นส่งผลกระทบต่อบุคคลในสังคมทั้งสภาพความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง รวมทั้งสภาพการดำรงชีวิต รูปแบบของครอบครัว และวิถีชีวิตของคนในชุมชน สังคม และประเทศชาติ

การที่จะพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า รวดเร็ว และดีมากขึ้นเพียงโดยอ้อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการแต่บรรดาปัจจัยที่สำคัญเหล่านั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าปัจจัยทางด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งถึงกับมีคำกล่าวที่ว่า ถ้าประเทศไม่สามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ ก็ไม่สามารถพัฒนาอย่างอื่นได้มากนักและเป็นที่ยอมรับเช่นกันว่าเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ทรัพยากรมนุษย์กลายเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการพัฒนา คือ การศึกษา เมื่อเป็นดังนั้นบทบาทการจัดการศึกษาจึงต้องมีแนวทางที่ชัดเจน (วิโรจน์ สารรัตนะ 2539 : 1)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนให้มีศักยภาพสูงสุด การจัดการศึกษาจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 กำหนดว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัย ในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนานวัตกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ส่งผลให้เกิดพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายทางการศึกษาระดับแรกของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ 2541 : 25)

การปฏิรูปการศึกษาไทยผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาควรต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลอย่างน้อย 5 ประการ คือ ประการที่ 1 วิสัยทัศน์ของผู้นำและผู้บริหารทุกระดับ ประการที่ 2 วิสัยทัศน์ในการวางแผนและกำหนดอัตรากำลังคนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ ประการที่ 3 วิสัยทัศน์ของผู้นำและผู้บริหารการศึกษาในทุกระดับและทุกพื้นที่ในประเทศไทย ประการที่ 4 วิสัยทัศน์ของคนทั้งประเทศและเห็นว่าวิสัยทัศน์มีความสำคัญอันดับแรกสุดของประเทศ ประการที่ 5 วิสัยทัศน์เกี่ยวกับการเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) และเกี่ยวกับการศึกษาที่ต้องจัดให้เกิดมี "ความรู้คู่คุณธรรม" อย่างจริงจัง (จักรพันธ์ จันทร์คุณา 2543 : 1)

ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทนต่อเหตุการณ์ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันและพัฒนารุดหน้าไปอย่างรวดเร็ววิสัยทัศน์จึงเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ต้องจัดกระทำให้เกิดขึ้นในตัวผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อที่จะได้มองภาพอนาคต ทิศทางของการจัดการศึกษาได้อย่างดีมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ

ผู้บริหารการศึกษาต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะสามารถมองเห็นเป้าหมายสำคัญสุดท้ายที่ต้องการให้เกิดว่าควรเป็นอย่างไร ถ้าเราไม่มีวิสัยทัศน์เราต้องการจะไปที่ไหน หรือต้องการให้องค์กรของเราไปทิศทางใด เราจะไม่มีผู้ตามหรือไม่มีใครตามเราเมื่อเป็นเช่นนั้นเราก็ไม่ใช่ผู้นำ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ 2538 : 5)

ผู้นำที่ไม่มีวิสัยทัศน์ คือ ผู้แพ้สำหรับวันนี้และเป็นผู้ที่ตายแล้วสำหรับวันพรุ่งนี้และวันต่อไป ผู้นำควรตระหนักว่าความล้มเหลวโดยมิได้ตั้งใจคือนิสัยผู้นำขาดวิสัยทัศน์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2539 : 88)

ผู้บริหารโรงเรียนที่สามารถจัดการศึกษาในโรงเรียนของตนได้ประสบผลสำเร็จนั้นจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งคือ การเป็นผู้นำและเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ซึ่งสอดคล้องกับแรมเซย์และคลาร์ค (Ramsay and Clark 1990 : 1) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ไม่มีโรงเรียนใดสามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าได้ หากผู้บริหารปราศจากวิสัยทัศน์และไม่มีโรงเรียนใดสามารถดำรงรักษาความเป็นโรงเรียนที่ดีเอาไว้ได้หากผู้บริหารโรงเรียนไม่มีวิสัยทัศน์

บรัมบริงและกรีนฟิลด์ (Bumbreg and Greenfield 1986 : 228) ได้กล่าวว่าผู้มีวิสัยทัศน์จะไม่มีความต้องการเพียงเพื่อดำรงรักษาสถานภาพขององค์กรเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น หากแต่มุ่งจะหาวิถีทางปฏิบัติที่จะนำองค์กรไปสู่สิ่งที่ดีกว่า วิสัยทัศน์จึงเป็น

สิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียน เพราะผู้บริหารโรงเรียนต้องมีศักยภาพสูงในการค้นหาสิ่งซึ่งต้องการจะให้โรงเรียนเป็นอย่างไรในอนาคต

บริดจ์ (Bridges 1992 : 669) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของโรงเรียนกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลนั้นผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์และยังพบว่าวิสัยทัศน์ผู้บริหารโรงเรียนสามารถทำนายประสิทธิผลของโรงเรียนได้

บรอน (Braun 1991 : 26) ได้เสนอความคิดว่า วิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนหมายถึงความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน 3 ด้าน คือ (1) การสร้างวิสัยทัศน์ (2) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ (3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์

ส่วนลิกาด้าและคนอื่น ๆ (วรรณพร สุขอนันต์ 2541 : 3 ; อ้างอิงมาจาก Licata and others 1991 : 7) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียน ความเป็นอิสระทางวิชาการของครูและบทบาทผู้บริหารที่แสดงต่อครู ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า วิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน 3 ด้าน คือ การแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ ความเป็นมาของวิสัยทัศน์ และการเผยแพร่วิสัยทัศน์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่แสดงต่อครู

การสร้างให้ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์มีองค์ประกอบหลายประการ ดังที่ลือคและคณะ (วรรณพร สุขอนันต์ 2541 : 3 ; อ้างอิงมาจาก Lock and others 1991 : 7) ที่เชื่อว่าวิสัยทัศน์ผู้นำเกิดจากปัจจัยภายในตัวผู้นำ ได้แก่ คุณลักษณะเฉพาะตน ความรู้ในวิชาชีพ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะทางการบริหารและความสามารถด้านสติปัญญา

นอกจากนี้พฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่สามารถทำให้โรงเรียนและนักเรียนประสบผลสำเร็จ มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ พฤติกรรมการบริหารโรงเรียนที่สำคัญได้แก่พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการ พฤติกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมด้านทักษะมนุษยสัมพันธ์ ดังที่เปอร์รี่และสมิธ (Purkey and Smith 1983 : 443) ได้สังเคราะห์งานวิจัยหลายฉบับพบว่าพฤติกรรมผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในเรื่องการเปลี่ยนแปลง แมนาส (Manasse 1984 : 45-46) ได้กล่าวว่าผู้นำยอมนำองค์การไปสู่สิ่งใหม่ที่แตกต่างจากเดิม ผู้นำไม่เพียงแต่ดำรงรักษาสภาพเดิมขององค์การให้คงอยู่เท่านั้น แต่จะเป็นผู้นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลง หากองค์กรใดปราศจากการเปลี่ยนแปลงองค์กรนั้นย่อมไม่มีผู้นำ

สำหรับในประเทศไทย มารศรี สุธานี (2540 : 135) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยภายในตัวผู้บริหาร ได้แก่ เพศ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ทางการบริหาร พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการ พฤติกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงและดัชนีบรรยากาศในโรงเรียน ตัวแปรย่อยคือปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่การมีส่วนร่วมเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน

การที่หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษา ในส่วนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหาว่ายังมีได้มีการกล่าวถึงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนเท่าที่ควร โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิสัยทัศน์มากน้อยเพียงใด มีปัจจัยพฤติกรรมการบริหารตัวใดบ้างที่ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิสัยทัศน์และปัจจัยพฤติกรรมการบริหารที่ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อจะได้นำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาปัจจัยพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาปัจจัยพฤติกรรมการบริหารที่ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

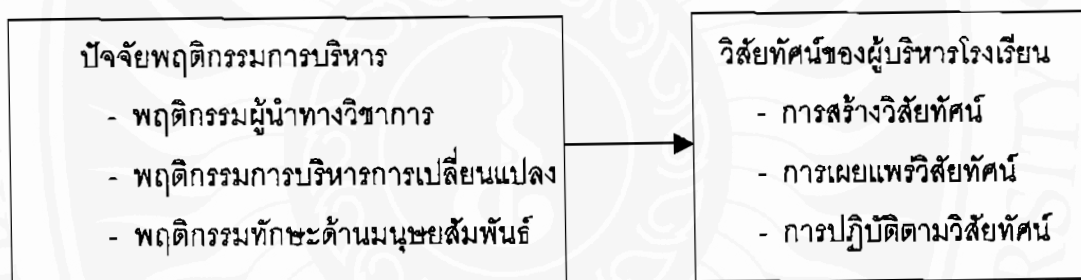
กรอบความคิดในการวิจัย

กรอบความคิดในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน โดยการศึกษาวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนตามแนวคิดของบรอน (Braun 1991 : 26) ที่ได้เสนอความคิดว่าวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน 3 ด้าน คือ (1) การสร้างวิสัยทัศน์ (2) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ (3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ได้อาศัยแนวคิดของล็อกและคนอื่น ๆ (Lock and others 1991 : 7) ที่เชื่อว่า วิสัยทัศน์ของผู้บริหารเกิดจากปัจจัยภายในตัวผู้นำซึ่งได้แก่ คุณลักษณะเฉพาะตน ความรู้ในวิชาชีพ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะทางการบริหาร และความสามารถด้านสติปัญญา

ในขณะที่มารศรี สุธานี (2540 : 167-168) ได้ศึกษาไว้ว่า ปัจจัยภายในตัวผู้บริหารได้แก่ พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการ และพฤติกรรมกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน

จากแนวความคิดของนักวิชาการที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็นกรอบความคิดเบื้องต้นในการกำหนดวิสัยทัศน์และปัจจัยพฤติกรรมกรรมการบริหารที่ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนดังนี้

สมมติฐานของการวิจัย

1. วิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในระดับสูง
2. พฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในระดับสูง
3. ปัจจัยพฤติกรรมกรรมการบริหารส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2543 จำนวน 764 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 260 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่าง ง่ายตามตารางสุ่มของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970 : 608)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยพฤติกรรมการบริหารการที่ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา แบ่งออกเป็น

3.1.1 พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการ

3.1.2 พฤติกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลง

3.1.3 พฤติกรรมด้านทักษะมนุษยสัมพันธ์

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน แบ่งออกเป็น

3.2.1 การสร้างวิสัยทัศน์

3.2.2 การเผยแพร่วิสัยทัศน์

3.2.3 การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. วิสัยทัศน์ หมายถึง คุณสมบัติของผู้บริหารที่สามารถมองเห็นภาพอนาคตของ โรงเรียนที่ต้องการจะให้เป็นได้อย่างชัดเจน โดยสภาพนั้นสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษา ความเป็นไปได้และสามารถมองเห็นวิธีปฏิบัติที่จะนำโรงเรียนบรรลุความต้องการนั้น วิสัยทัศน์มี 3 ด้าน คือ การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์

1.1 การสร้างวิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนสามารถมองเห็นภาพในอนาคต ของโรงเรียนอย่างชัดเจนว่าทิศทางที่ต้องการนั้นเป็นอย่างไร มีความสอดคล้องกับลักษณะ

การปฏิบัติงานแค่นั้น โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูล การจัดระบบข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อที่สามารถนำไปถ่ายทอดประกอบการบริหารโรงเรียน

1.2 การเผยแพร่วิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนสามารถถ่ายทอดสื่อสารความรู้ความเข้าใจวิสัยทัศน์ของตนให้บุคลากรและบุคคลทั่วไปได้รับรู้ ยอมรับ เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติให้บรรลุวิสัยทัศน์นั้น โดยการใช้คำพูด สัญลักษณ์ การกระทำ และการให้รางวัล

1.3 การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติจริงได้เป็นผลสำเร็จ โดยนำวิสัยทัศน์ไปใส่ในนโยบาย เป้าหมาย โครงการ และงานที่ปฏิบัติในโรงเรียนด้วยความร่วมมือของบุคลากรทุกคน

2. พฤติกรรมการบริหาร หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้ในการจัดการเกี่ยวกับครู นักเรียน กระบวนการเรียนการสอน และการสนับสนุนการสอน

2.1 พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการนำความรู้ วิธีการ ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารงานวิชาการ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

2.2 พฤติกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการริเริ่ม การปฏิบัติเกี่ยวกับการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ทิศทาง เป้าหมาย โครงสร้าง และกระบวนการบริหารโรงเรียน

2.3 พฤติกรรมด้านทักษะมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การปฏิบัติในการสร้างความสัมพันธ์อันดี ความรักความศรัทธา ความนิยม ความเคารพนับถือซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือระหว่างบุคคลต่อกลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลของการวิจัยจะทำให้ทราบถึงวิสัยทัศน์และระดับของวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ผลการวิจัยจะทำให้ทราบว่าปัจจัยพฤติกรรมการบริหารตัวใดบ้าง ที่ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และทราบถึงระดับของปัจจัยพฤติกรรมการบริหาร

3. ผู้บริหารโรงเรียนและผู้บริหารการศึกษาระดับสูงของสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดนครศรีธรรมราช นำความรู้ที่ได้จากการที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีวิสัยทัศน์
ระดับใดไปปรับปรุง ส่งเสริม อบรม พัฒนา ให้มีการสร้างวิสัยทัศน์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้บริหารและ
สามารถเผยแพร่พร้อมทั้งนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษาและนำปัจจัย
พฤติกรรมการบริหารที่ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารไปใช้ในการจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์
สูงสุด